

BO
GO
WVIE
i HE
ROSI

BO
GO
WIE

JACEK MIKOŁAJCZYK

i HE
ROSI

Mity greckie
w obrazach
wielkich mistrzów

AUTOR **Jacek Mikołajczyk**

KONCEPCJA **Andrzej Wienczek**

PROJEKT GRAFICZNY WNĘTRZA I OKŁADKI **Michał Piekarski**

REDAKCJA **Ewa Binda**

KOREKTA **Ewa Binda**

SKŁAD **Studio Litera Luba Ristujczina** WWW.STUDIOLITERA.PL

ZDJĘCIA NA OKŁADCE I OBWOLUCIE

PRZÓD **Bridgemanart**

TYŁ **Corbis/Fotochannels** ARALDO DE LUCA (1); ALEXANDER BURKATOVSKI (2); ALFREDO DAGLI ORTI (3); KEN SCICLUNA (4); ELIO CIOL (5)

SKRZYDŁO LEWE **Corbis/Fotochannels** BURSTEIN COLLECTION (1); ARALDO DE LUCA (2, 3); CHRISTIE'S IMAGES (4)

SKRZYDŁO PRAWE **Corbis/Fotochannels** FRANCIS G. MAYER (1); CHRISTIE'S IMAGES (2, 4); J. MIKOŁACZYK (3)

BIELSKO-BIAŁA **2013**

COPYRIGHT © **Wydawnictwo Od.Nowa**

WYDAWNICTWO **Od.Nowa Sp. z o.o.**

43-300 BIELSKO-BIAŁA, UL. MIESZKA 1 38

TEL **338229797** FAX **338229090** BIURO@WYDAWNICTWO-ODNOWA.PL

DRUK I OPRAWA **Białostockie Zakłady Graficzne S.A.**

WYDANIE I

ISBN 978-83-67523-25-7

Spis treści

BOGOWIE

10 ZEUS

PAN NA OLIMPIE

18 HERA

ZAZDROSNA KRÓLOWA

24 HADES

WŁADCA PODZIEMI

30 POSEJDON

PAN MÓRZ

36 HESTIA

ULUBIENICA GREKÓW

42 DEMETER I KORA

MISTERIUM NATURY

50 ATENA

OPIEKUNKA HEROSÓW

58 HERMES

BOSKI POSŁANIEC

64 AFRODYTA

NAJPIĘKNIEJSZA Z BOGIŃ

72 ARES

BÓG ZNIENAWIDZONY

78 APOLLO

NAJPIĘKNIEJSZY Z BOGÓW

86 ARTEMIDA

DZIEWICA ŁOWCZYNI

92 HEFAJSTOS

ZMYŚLNY KOWAL

98 DIONIZOS

OBCY BÓG

HEROSI

108 PROMETEUSZ

PRZYJACIEL CZŁOWIEKA

114 HERAKLES

NAJWIĘKSZY Z HEROSÓW

130 TEZEUSZ

HEROS I POLITYK

142 PERSEUSZ

POGROMCA MEDUZY

150 JAZON

DOWÓDCA HEROSÓW

160 ACHILLES

BOHATER SPOD TROI

168 ODYSEUSZ

PRZEBIEGLY WĘDROWIEC

178 DEDAL

WIELKI WYNAŁAZCA

184 INDEKS dzieł i autorów

212 SŁOWNICZEK wybranych postaci i terminów użytych w książce

Drzewo genealogiczne bogów i herosów

KORA / PERSEFONA

ARES

HEFAJSTOS

HESTIA

DEMETER

HERA

HADES

REA

KRONOS

AFRODYTA

MATKA ZIEMIA

URANOS

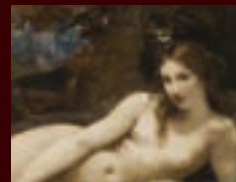
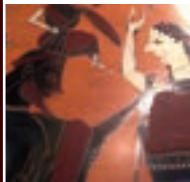

PIANA MORSKA

ATENA

METYDA

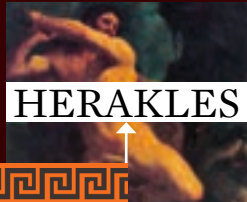
ARTEMIDA APOLLO

LETO

PERSEUSZ

DANAE

HERAKLES

ALKMENA

DIONIZOS

SEMELE

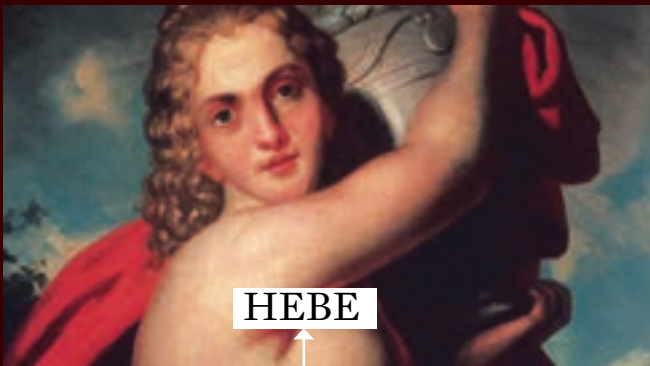

HERMES

ZEUS

MAJA

HEBE

TEZEUSZ

POSEJDON

AJTRA

BOO
GHO
ST
W

IE

ZEUS

pan na Olimpie

Władca bogów i ludzi.

Był najmłodszym synem Kronosa, najmłodszego z tytanów. Zdetronizował swego poprzednika, który zresztą również przemocą wyrwał władzę swemu ojcu, Uranosowi.

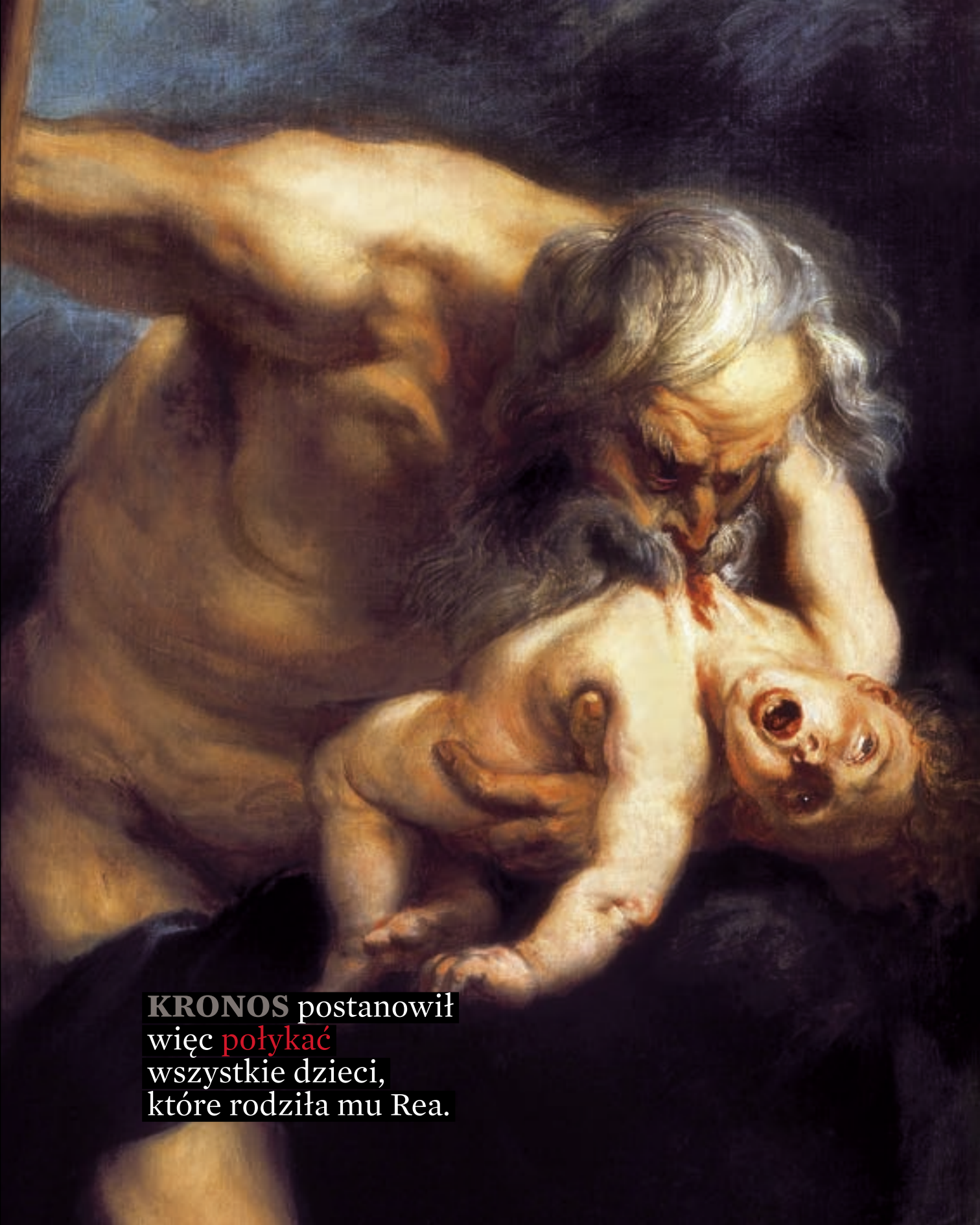

Już same narodziny największego z bogów były wydarzeniem niezwykle dramatycznym. Pokonany przez Kronosa Uranos resztką sił przepowiedział swemu zwycięzcy, że on także zostanie pozbawiony władzy przez syna. Kronos postanowił więc połykać wszystkie dzieci, które rodziła mu żona, Rea. Taki właśnie los spotkał Hestię, Demeter, Herę, Hadesa oraz Posejdona. Zrozpaczona Rea zwróciła się o pomoc do swoich rodziców, Uranosa i Gai, którzy – dostrzegłszy okazję do

Małego Zeusa
WYKARMIŁA
swym mlekiem
nimfa-koza **Almatea**,
której róg władca
bogów zamienił
w cudowny róg
obfitości.

KRONOS postanowił
więc **połykać**
wszystkie dzieci,
które rodziła mu Rea.

zemsty – poradzili jej, by powiła syna w tajemnicy, a mężowi podsunęła owinięty w pieluchy kamień. Zeus przyszedł na świat w nocy, na górze Lykajon w Arkadii. Rea oddała go pod opiekę Gai, która ukryła niemowlę w Lyktos na Krecie. Matka Ziemia wyznaczyła mu na piastunki nimfy Adrasteję i jej siostrę Io. Małego Zeusa wykarmiła swym mlekiem nimfa-koza Amaltea, której róg władca bogów zamienił później w cudowny róg obfitości, na życzenie właściciela wypełniający się owocami. Z kolei ze skóry kozy po jej śmierci Zeus zrobił sobie tarczę – słynną egidę.

Amaltea zawiesiła kołyskę z młodym bogiem na drzewie, by chłopca nie można było znaleźć ani na niebie, ani na ziemi, ani na morzu. Strzegli go kureci – półbogowie którzy zagłuszali jego płacz uderzeniami włóczni o tarczę.

Gdy Zeus podrośł, odszukał Metydę – tytankę oraz boginię roztropności lub przebiegłości. Poradziła mu, by skorzystawszy z protekcji matki, został podczas swe-

Nie łatwo było zwyciężyć Kronosa i tytanów.

W końcu **GAJA** wyjawiała Zeusowi, że pokona przeciwnika tylko wtedy, kiedy zdobędzie wsparcie tych, których **Kronos** zamknął w Tartarze.

go ojca. Tak też się stało. Następnie Zeus i Rea podali Kronosowi środek wywołujący wymioty. Kiedy władca świata wypił go, dopadły go konwulsje i zwymiotował najpierw kamień, a potem wszystkie połknięte uprzednio własne dzieci. (Warto dodać, że wspomniany kamień został później umieszczony w świątyni Apollona w Delfach.) W ten sposób rozpoczęła się dziesięcioletnia wojna tytanów z bogami olimpijskimi, znana jako tytanomachia.

Nie łatwo było zwyciężyć Kronosa i tytanów. W końcu Gaja wyjawiała Zeusowi, że pokona przeciwnika tylko wtedy, kiedy zdobędzie wsparcie tych, których Kronos zamknął w Tartarze. Zeus zstąpił więc do podziemi, zabił strażniczkę Kampe i uwolnił cyklopów oraz sturamiennych. Wdzięczni cyklopi podarowali mu piorun, który stał się odtąd atrybutem Zeusa i jego najgroźniejszą bronią.

Wkrótce doszło do ostatecznego starcia: Hades zakradł się do **KRONOSA** i ukradł mu broń, Posejdon cisnął trójzębem, by odwrócić jego uwagę, a **Zeus** uderzył w niego piorunem. Z kolei sturamienni zasypali gradem skał tytanów.

Odrąbiwszy zwycięstwo, trzej bracia rzucili losy o to, którymi częściami świata mają

rzządzić. Hadesowi przypadło państwo podziemne, Posejdonowi – morza i oceany, a Zeusowi – niebo. Odtąd władca bogów rezydował na Olimpie, gdzie znajdował się jego dwór i skąd sprawował rządy nad światem.

Zeus był najdostojniejszym z wszystkich bogów, bogiem nieba, co wskazuje na jego pochodzenie jako bóstwa koczowniczych ludów, które w prehistorycznych czasach podbiły Grecję: dla przemierzających bezkresne stepy wędrowców niebo nad głową było jedynym stałym elementem wszechświata. Jednocześnie Zeus był bogiem płodności, co z kolei każe domyślać się jego genezy jako bóstwa ludów osiadłych, najpewniej pradawnych Kreteńczyków. To właśnie jako taki zasłynął z licznych miłosnych związków z boginiami, nimfami oraz śmiertelniczkami. Zamiłowanie Zeusa do ziemskich kobiet tłumaczy się przeważnie tym, że każdy z greckich rodów chciał mieć właśnie jego wśród swoich przodków – stąd podania o romansach największego z bogów z ich protoplastkami.

Słynący z miłostek Zeus oficjalnie miał trzy żony. Pierwszą z nich była wspomniana Metyda, którą – idąc w ślady swojego ojca – poślubił, chcąc z jednej strony zagar-

ZEUS był najdostojniejszym z wszystkich bogów, bogiem **nieba**.

nać dla siebie jej mądrość, a z drugiej pragnąc zapobiec spełnieniu proroctwa, w myśl którego syn Metydy miał zrzucić Zeusa z olimpijskiego tronu. Kolejną małżonką Gromowładnego była Temida, bogini praw wiecznych, dzięki której Zeus stał się również opiekunem prawa oraz prawodawcą i patronem wyroczni. Ostatnią – i najważniejszą – poślubioną przez Zeusa boginią była jego siostra Hera.

Zeus często opuszczał Olimp i podróżował na Ziemię, by osobiście doglądać niektórych spraw. Był też opiekunem wróżbitów, gości, strażnikiem sprawiedliwości oraz nienaruszalności przysięg.

HEZJOD: NARODZINY BOGÓW (THEOGONIA)

„(...) Reję trapił ból straszny.

Lecz gdy już Dzeusa miała, ojca i bogów, i ludzi, na świat wydać, to wtedy prosiła kochanych rodziców (...) by obmyślili razem podstęp, ażeby tajemnie dziecię miłe powiła – Erynie spłacała za ojca i za dzieci, które Kronos przebiegły był połknął. Oni zaś miłej córki prośb wysłuchali życzliwie, wyjawili jej także wszystko, co było sądzone Kronosowi królowi i jego dzielnemu synowi, i do Lyktos posłali, żyznej krainy na Krecie, gdy miała już na świat wydać najmłodsze z swych dzieci –

Dzeusa wielkiego; a jego przyjęła Ziemia ogromna,

by go wyżywić, a także wychować na Krecie rozległej. (...) Szybko wzrastały potem siła i członki wspaniałe tego młodego władcy; a kiedy lata minęły, oszukany podstępem z porady mądrej Ziemi wielki Kronos przebiegły swoje potomstwo wyrzygał, zwyciężony podstępem i siłą własnego syna”.

Przeł. Jerzy Lanowski

HE RA

zazdrosna królowa

Druga córka Kronosa i Rei,
rodzona siostra Hadesa, Posejdona,
Demeter oraz Zeusa, swojego
boskiego małżonka. Najważniejsza z żon
ojca bogów i ludzi, królowa Olimpu.

U

rodziła się na wyspie Samos lub w Argos, w którym była czczona od najdawniejszych czasów. Podobnie jak jej bracia i siostry, została połknięta przez Kronosa i dopiero interwencja Zeusa umożliwiła jej ucieczkę z wnętrza ówczesnego pana świata. Kiedy dobiegła końca tytanomachia i Kronos został wygnany, Zeus odnalazł ją w Argolidzie na górze Tornaks i zaczął

Wesele Hery było wspaniałą **UROCZYŚCIĄ**, na które przybyli z podarkami najważniejsi bogowie.

Zaczął się do niej zalecać.
Długo mu się opierała i jej
przyszłemu mężowi
udało się ją zmusić do
uległości dzięki
PODSTĘPOWI.

się do niej zalecać. Długo mu się opierała i jej przyszłemu mężowi udało się ją zmusić do uległości dopiero dzięki podstępowi: przybrał postać umierającej z wycieńczenia kukułki, którą Hera przytuliła do swojego łona. Wtedy Zeus wrócił do swojej właściwej postaci, zgwałcił ją i wymógł na niej, by go poślubiła.

Wesele Hery było wspnianą uroczystością, na którą przybyli z podarkami najważniejsi bogowie. Prezentem Matki Ziemi było na przykład drzewo ze złotymi jabłkami, które później w ramach jednej ze swoich prac miał ukraść Herakles. Noc poślubna Hery i Zeusa trwała trzysta lat, ale, co

SYMBOLEM Hery był **paw.**

ciekawe, bogini nawet po niej mogła być czczona jako dziewica – kąpiel w rzece Kanatos nieopodal Argos odnawiała jej dziewictwo.

Małżeństwo Hery i Zeusa z pewnością nie należało do sielankowych. Bogini była niezwykle zazdrosna o swojego boskiego małżonka, który trzeba przyznać, dawał jej ku temu liczne powody. Ona odpłacała mu się, bezwzględnie prześladowując swoje rywalki oraz ich potomstwo, czego najlepszym przykładem jest jej wieloletnia walka z Heraklesem. Przeważnie nie śmiała otwarcie sprzeciwić się Zeusowi, zdając sobie sprawę, że nie jest on najcierpliwszym z bogów i w przypływie wściekłości może ją zwyczajnie zabić piorunem, snuła więc

Małżeństwo Hery i Zeusa z pewnością nie należało do **SIELANKOWYCH**. Bogini była niezwykle **zazdrosna** o swojego boskiego małżonka, który trzeba przyznać, dawał jej ku temu liczne powody.

liczne intryki, wykorzystując też własne kobiece wdzięki – wzmacniane czasem pożyczaną od Afrodyty przepaską – by skłonić małżonka do własnej woli.

Raz jednak poważyła się na otwarty bunt – namówiła Olimpijczyków, by napadli we śnie Zeusa i związali go rzemieniem o stu węzłach. Plan początkowo się powiódł i wydawało się, że Gromowładny zostanie zdetronizowany, ale bogowie nie byli w stanie ustalić między sobą, kto miałby zostać jego następcą. Bogini Tetyda, obawiając się wybuchu boskiej wojny domowej, sprowadziła sturękiego Briareusa, który rozplątał szybko supły kępujące Zeusa.

Ten powiesił **POWIESIŁ**, przywódczynię spisku, za ręce na niebie, a u kostek zawiesił jej ciężkie **kowadła**.

Cierpiała długo, wzbudzając litość pozostałych bogów, aż w końcu małżonek uwolnił ją, wymógłszy na niej przysięgę, że już nigdy nie zbuntuje się przeciw niemu.

Hera była przede wszystkim grecką patronką małżeństwa. Urodziła Zeusowi troje dzieci: Aresa, Hefajstosa i Hebe.

HOMER: HYMN DO HERY (HYMNY HOMERYCKIE)

„Herę o tronie złocistym opiewam, z Rhei zrodzoną, nieśmiertelną królową, co świetną urodą jaśnieje, siostrę Dzeusa rozgłośnie brzmiącego, a też małżonkę sławną, którą szczęśliwi mieszkańcy wielkiego Olimpu czczą i szanują, podobnie jak Dzeusa, co cieszy się gromem!”

Przeł. Włodzimierz Appel

*Dalsza część książki dostępna w wersji
pełnej.*

